

april

kód

konkrétne ø divadle

číslo 4 | ročník 13 | 2019

cena 2 € | 50 Kč

ø Petra Fornayová ø Josef Švejk v Divadle Aréna

ø Mala Dr. Csabová pravdu? v Divadle NUDE

ø Tiene pochybností v divadle SKRAT

ø Malá inventura ø bieloruská nová dráma

ø Transdivadlo

Milo Juráni
divadelný kritik

Zájazd do utópie

Česká prehliadka najlepšieho nového divadla Malá inventura je pre bratislavského kritika frustrujúca. Počet nezávislých pražských súborov je priamo úmerný množstvu kultúrnych priestorov. Tento rok potvrdil, že je aj miestom budovania nových spojení. Umelecké ambície do úzadia nejdú, no vyzerá to tak, že rovnako dôležité sú tie prezentačné a produkčné.

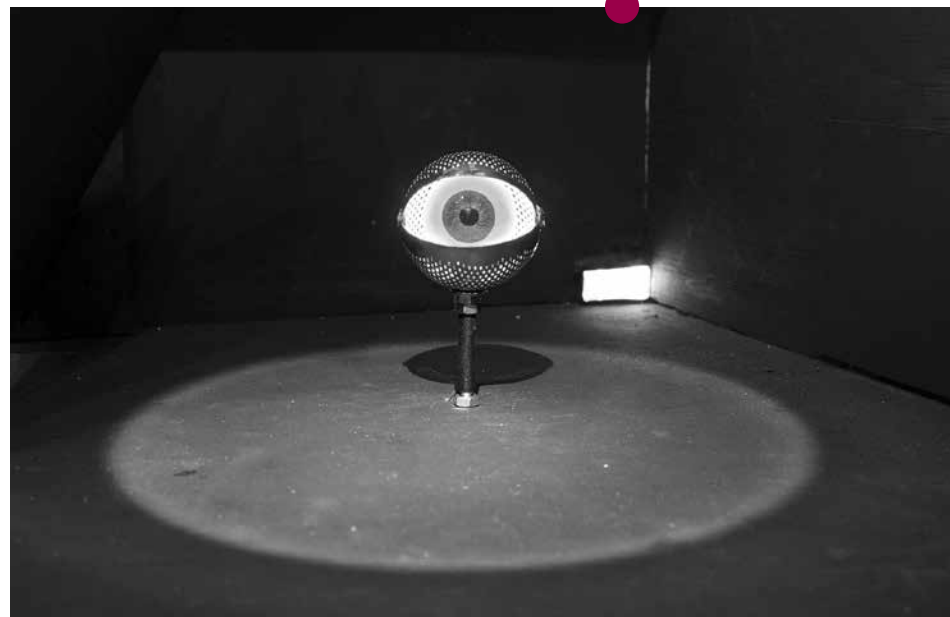
Užitočné by bolo vytvoriť štatistiku, či festival ovplyvňuje import českých nezávislých divadiel, zoskupení a jednotlivcov do zahraničia. Rovnako ako to, koľko naštartoval tvorivých spoluprác medzi hosťami festivalu. Zahraničných pozorovateľov na prehliadku totiž roky nelákajú iba pozoruhodné pražské umelecké počiny, ale aj premyslený sprievodný program. Zameriava sa najmä na networking a okrem populárnych spoločných obedov či prehliadok kľúčových kultúrnych centier ponúka napríklad originálny formát Sbal ho! Umelec má k dispozícii päť minút pozornosti návštevníka. Jeho úlohou je spropagovať vlastný umelecký projekt, skupinu, priestor alebo čokoľvek, v čom by mu pomohla zahraničná spolupráca.

Kurátori, vitajte!

Sprievodné aktivity aj tento rok potvrdili, kto je okrem verejnosti hlavným cieľovým hosťom festivalu. Sú to produkční, dramaturgovia a kurátori, ktorí majú potenciál pozvať dielo na zájazd, festival alebo stiahnuť umelca do spoločného projektu. Platformy pre myslenie majú v programe

stále len skromné zastúpenie. Iba pár diskusií, no žiadny invenčný formát, ktorý by kontemploval o tom, aké tvorivé cesty sleduje nové české divadlo. Divadelný kritik je stále odsúdený najmä na osobnú recepciu programu. Malá inventura mu našťastie vychádza v ústrety, má na to najlepšie podmienky.

Súčasná pražská scéna je rozsiahla a diverzifikovaná na to, aby festival nemusel prekročiť hranice okresu. Napokon, sekcia Tažní ptáci, ktorá prezentuje projekty z rôznych kútov Čiech, bola v porovnaní s mimopražským programom chudobná. Objavil sa iba Buranteatr z Brna. Výraznejšie v programe dominovala nová sekcia Residents, ktorá predstavuje prácu zahraničných umelcov žijúcich v Česku a Čechov v zahraničí*. Zatiaľ nejasný je zmysel druhej významnej novinky festivalu. Skromný showcase berlínskeho nezávislého divadla – sekcia Pralin – bol chuťovkou, no v zmysle názvu skôr ako dezert než plnohodnotné menu. Ale aj vďaka akcii MEET PRALIN sa stal organickou súčasťou festivalu. Formát umožnil odhaliť viac z nemeckého príkladu a sprostredkoval stretnutia zástupcov pražskej i berlínskej umeleckej scény.

1 Predstavila sa na nej aj československá koprodukcija autoriek Sone Ferienčíkovej, Márie Júdovej a Alexandry Timpauovej *Everywhen*.

2 Autor reportu videl iba časť programu festivalu Malá inventura.

DER THEATERAUTOMAT (PRAGMATA)
foto archív festivalu

VZTEK
(Divadelní spolek Kolonie)
foto J. Chuchma

Medvede aj roboti

Práve berlínske sólo *Strange Songs* Claire Vianne Sobottke patrilo k vrcholom videného programu.² Performerka na začiatku vytancuje zo skleníka. Od tej chvíle ju hudobne dopuje rytmický i arytmičný ambient Tiana Rottveela. V následnej fúzii koncertu, súčasného tanca, činohry, stand-upu a iných druhov prechádza dekonštruovaným priestorom s rozhádzanými dlažbovými kockami a izbovými kvetinami a permanentne transformuje svoju identitu. Spolu so zmenami sa vyvíja aj jej performerský prístup. Akoby viedla sústavný dialóg o nestálosti existencie. Performancii dominuje jej práca s hlasom, ktorá determinuje väčšinu premien. Vrcholná „etuda“ medveďa, ktorý narazí na ľudský a nebezpečný objekt – sekeru – ukázala jej prednosti ako skvelej pozorovateľky schopnej tej najmonštruóznejšej mimézis.

Mimochodom, len chvíľu po nej ďalšia berlínska „exotka“ – Lori Baldwin vtelená do identity robota/ky Lori – odpovedala na otázky publika. Trhanou mimikou, kolísavou intonáciou a čudáckou dikciou pripomína známu predstaviteľku umelej inteligencie Sophie. Fungovanie algoritmov simuluje presne. Jej odpovede prichádzajú bez zaváhania a sú veľmi

výstižné. „Loading“ a drobné „bugy“ nastávajú len vo chvíľach, keď sa jej robotická identita zrážala s tým, čo je charakteristické skôr pre živý svet – sny a vzťahy. Tematizuje to, o čom sa vedú večné sci-fi polemiky, či robot ostane produktom kultúry, alebo ožije, aby sa stal rovnocenným partnerom človeka. Performerka až desivo redukuje hranicu medzi ľudským a technickým napriek tomu, že na Malej inventúre sa jej vystúpenie dialo počas festivalovej párty a v miestnosti sa nachádzal aj (jazykom IT vyjadrené) vírus – divák, ktorý ju intenzívne vychyloval z rovnováhy.

Roboti aj upíri

Na festivalovej taške bolo heslo: „Herci se nemají čeho báť, je roboti nenahradí.“ Okrem Lori to spochybnila aj provokatívna desaťminútová performance *Der Theaterautomat* zoskupenia

PUSTINA (Divadelný spolek JEDL)
foto archív divadla

PRAGMATA. Hlavným hrdinom je skutočný robot a celú udalosť riadi ozajstný algoritmus. Ďalšie produkcie potom maximálne ťažili z rôznych technológií a výtvarných postupov, hlásili sa k intermedialite. V sekcii Residents prezentovalo prácu trio Cristina Maldonado, Theresa Schrezenmeir a hudobník Tarnovski. V performancii *TAG: Telekinetic Assault Group* ozvučujú fragmenty mexického hororu *El Santo bojuje proti upírím ženám* minimalistickou elektronikou živého didžeingu a pomocou ďalších projektorov doň injektujú rôzne výtvarné postupy. Vzniká multimedialna koláž, ktorú pomenovali noirovým rituálom. Maldonado tvorivo manipuluje mŕtvym médiom, vstupuje doň ako jedna z vampírok – raz sa nezúčastnene prizera situácii, inokedy našepkáva upírkam, akoby mala vplyv na ďalší dej. Jej akcie, ktoré sa zväčša odohrávajú na okraji javiska, sa odzrkadľujú na plátne a majú nádych rituálu. Mädlí si ruky, vytvára triky so zrkadlom, ohňom, prírodnými materiálmi aj textíliami. Celok je vizuálne príťažlivý, ale natolko surreálny i abstraktný a v úzkom dialógu s filmom, že bez znalosti kontextov pôvodiny nie je úplne zrejmé, či ide o viac ako intermediálnu hru. Hoci výber filmového titulu čosi naznačuje. Tvorcovia spochybňujú dejovú linku o atraktívnych, no krutých vampírkach, ktoré lovia úbohých mužov, aby z nich spravili svojich otrokov. Medzi riadkami je vpísaný feministický náboj performance.

Ludia, ale prázdni

Obdobne interdisciplinárne a možno aj znejasňujúce bolo stanovisko spolku JEDL v spolupráci so skladateľom Martinom Dohnalom o starej kríze nového ľudstva, vychádzajúce z básnickej skladby Thomasa Sternsa Eliota *Pustatina*. Herečka Lucia Trmíková upravila text britského klasika o fragmenty z jeho ďalších básní, vlastné texty i iné zdroje. A podarenú koláž oživila

ÚTOČIŠTĚ
(Farma v jeskyni)
foto archív divadla

v surovom priestore DUP 39 rôznotvará forma Jana Nebeského. Eliotovo dielo je z dnešného pohľadu uvravené, prepletané ťažkými a možno aj prehnane teatrálnymi metaforami o existencii, no stále aktuálne. Nebeského scénická forma veľdielo ironizuje, zachováva nadhľad. Hlavné myšlienky podčiarkuje komickým pátosom. Akoby sa erudovaný „pankáč“, navyše s „děsnou kocovinou“, pustil do dirigovania veľkej opery. V neurčitom priestore, zrejme salónne veľkého sídla, diskutuje opustený pár „asimanželov“ (Lucie Trmíková, Petr Nemšita). Recitujú a spievajú krkolomné verše o neschopnosti uhasiť svoj smäd po živote, podávajú ich ako árie s celou opernou konvenciou a k tomu im

TICK-TOCK THE TIMELINE CLOCK (Lori Baldwin)
foto archív festivalu

virtuózne hrá Dohnal. Obskakuje ich výstredne odeté služobníctvo (duo tanečníkov zo skupiny 420 People). Reprezentanti ľudstva sa oddávajú márnomyseľnej depresii, aj keď majú všetko. Sú prázdni a nenaplní ich ani víno či volské oko, ktoré im sluhovia pripraví priamo na javisku. Sú otrávení a nezabavia ich ani ponúkané tanečné kreácie. Materiálne zabezpečení, živoriaci po duchovnej, emočnej aj sexuálnej stránke, existujú v duchu verša: „Narodení, souložení a nakonec smrt, smrt, smrt.“ A nepomôže im ani akýsi Kristus v blikajúcich teniskách.

Ludia, ale mŕtvi

Málokteré české nezávislé zoskupenie má v súčasnosti renomé ako Studio Hrdinů. Ich *Modrovous – naděje žen* dramatičky Dey Loherovej v réžii umeleckého šéfa Jana Horáka a Michala Pěchoučka však prívlastok „nové divadlo“ naplnil minimálne. Bola to „len“ kvalitná interpretácia súčasného textu, ktorá vraha žien z ľudovej rozprávky vykreslila ako „doppelganga“. Modrofúz je príznak bez tváre a identity, ktorý sa definuje najmä vo vzťahu k svojim obetiam. Ženy mu padajú do náruče, lebo je taký, akého si ho želajú. Väčší význam ako hlavná postava majú všetky tie ženské smútky a bolesti, od ktorých ich svojším spôsobom oslobodzuje. Aj preto javisku dominuje viacposchodová koštruktúra. Pripomína domček pre bábiky, možno odkaz na Ibsenovu *Noru*. Aj preto ženy umierajú prostredníctvom symbolických akcií, ktoré sa viažu k ich postavám, napríklad rozhadzovaním peria z vankúša. Predloha nesie stigmú monotónneho opakovania rovnakého rámca (dialóg – vraždy). Dvojica režisérov to neignoruje a pracuje s rôznymi atmosférami, raz snovými, inokedy drsnými, surreálnymi a s dávkou temného humoru. No na prvom mieste je koncentrované a úsporné herectvo, ktoré bez zbytočných gestických a mimických taľafatiiek tľmočí vnútorné stavy postáv. Agáta Kryštůfková a Sára Jan Märcová

na malej ploche prejdú celou škálou ženských typov od naiviek cez inteligentky po „kurvy“ bez toho, aby sa opakovali. Charizmatický Modrofúz Cyrila Dobrého rozohrá v jednej postave mnoho mužských typov s obdobnou rozmanitosťou. V závere jeho osud spečatí slepá rozprávačka Eva Hacurová, ktorá mu jediná nepodľahne, no spraví z neho svojho otroka. Inscenácia s emancipačným posolstvom, aj keď bez ambície experimentu.

Ludia, už nie na dlho

Väčší experiment v Divadle Komedie pripravila režisérka Lucie Ferenzová s divadelným spolkom Kolonie v inscenácii *Vzteky*. Nie však radikálnou interpretáciou ani divadelnosťou, ale úpravou textu. Z rozsiahlych textových plôch a obrazného jazyka Elfriedy Jelinekovej vydestilovala podstatu na poldruháhodinovú inscenáciu s jasnou výpoveďou. Navyše, stále otvorenú rôznym interpretáciám. Hra rakúskej dramatičky síce vznikla ako reakcia na atentát na redakciu Charlie Hebdo, ale nejde v nej o odsúdenie činu. Tematizuje nahromadenú zlosť, antisemitizmus, predsudky, ktoré nezmyselne kypia medzi kultúrami a stoja za nimi najmä muži – bojovníci,

TAG: TELEKINETIC ASSAULT GROUP
(Maldonado, Scherzenmeir, Tarnovski)
foto archív divadla

šovinisti, populistí... Ferenczová šla čiastočne proti textu. Na krvavočervené sedačky hľadiska umiestnila bielu plošinu, akúsi plť, na ktorej trónia tri biele ženy v bielych prezdobených šatách. V kríči grotesknej štylizácie obhajujú konzervatívne hodnoty pravej Európy a s istým dešpektom komentujú svet, ktorý sa rozpadá. Medzi kreslami sa prechádza mladá upratovačka so slúchadlami na ušiach, v jednom z nich si hoví dievčina nosom zarytá do mobilného telefónu. Sú to jasné protiklady. Tí dole mlčia, no neurobia nič, keď sa aj vyštverajú na platformu, tak len preto, aby upratali. Dámy z plošiny hovoria viac ako treba, ale dolu sa im veľmi nechce. Inscenácia je metaforou konfliktu kultúr, hodnôt, orientácie, ale aj generácií, ktoré nenajú dialóg, lebo ho nehľadajú. V našom geografickom regióne bohatom na ochrancov konzervatívnych hodnôt ide o Jelinekovej výstižný výklad.

Ludia či skôr neludia

To, čo Jelineková spracováva v inotajoch, priamočiarejšie, no kombináciou jazykov fyzického divadla, súčasného tanca, živej hudby a výraznej scénickej architektúry, prizvukovalo *Útočisko* Farmy v jaskyni. Tvorivú metódu pražského zoskupenia na čele s duchovným otcom Viliamom Dočolomanským, ktoré sídli v Centre súčasného umenia DOX, asi netreba predstavovať. Tentoraz spracovávajú problematiku migrácie, skúsenosti utečencov z Tibetu. Konkrétne príbehy nezrkadlia na javisku dokumentárnym spôsobom. Skúsenosti prechádzajú metamorfózou – myslením a videním režiséra, choreografa, scénografky a celého tímu a vpisujú sa do tiel tanečníkov aj hudby. Situácie z tibetských výpovedí sa stali súčasťou divadelnej cesty trojice univerzalizovaných emigrantov. Nad hlavami tanečníkov visia zlovestné amplióny, symbol väzenia, nepreniknuteľných hraníc, všetkého, čo môže ich cestu prekaziť.

**MODROVOUS
– NADĚJE ŽEN**
(Studio Hrdinů)
foto M. Špelda

Expresívnym pohybovým jazykom predvzádzajú úteky pred pohraničníkmi, blúdenie v tmavom lese, stráženie ohňa, konfrontácie s civilizovanou Európou v podobe performerky vo večernej róbe, ktorá tlačí čierne klavírne krídlo – vysnívané útočisko. Originálnejšie sú v médiách menej artikulované aspekty úniku za slobodou – bežné starosti, ktoré majú vplyv na ich cestu – krátke zblíženia, sexuálne túžby a hádky v skupine. Estetizované putovanie nedovoľuje ani krátke výdych. Arzenál nápaditosti sa začína vtedy, keď sa odtrhne jeden z ampliónov a ohrozuje tanečníkov a trvá až po záverečný obraz upálenia sa v klavírnom krídle. Raz dynamické, inokedy miernejšie, no vždy expresívne a presné tanečné výkony Andreja Petroviča, Rin Kin, Johnny Tenganovej a Hany Varadinovej udávajú tempo. Len málokedy dokonalá prepracovanosť znamená problém, no inscenácia je, aj s ohľadom na tému a proces tvorby, až príliš „baroková“. Svietenie, zvuk, technická presnosť tiel, hudba v spoločnej fúzii spôsobujú vizuálno-akustické potešenie, ktorému chýba autentickjšia emócia a dôraznejší akcent na fakt, že za týmito umeleckými výkonmi sa ukrývajú tragické príbehy obyčajných ľudí.

Ludia, živly, jelene

V kontraste ku všetkým spomenutým inscenáciám, ktoré aktívne pracovali s najnovšími divadelnými (a nielen) technológiami, boli *Zápisky z volných chvíľ* zo sekcie Mladá krev. Študenti DAMU v ďalšej z kultúrnych možností Prahy s názvom Venuše ve Švehlovce ponúkli malý digitálny pôst a zároveň ručnú brzdu v rušných časoch – nostalgii za voľnými chvíľami. Mladík precízne leští poháre, na tanieri sa nepatrne chveje žele a do toho zaznievajú tóny cimbalu. Malý piknik s bežnosťou a drobnými radosťami sa začína. Lyrické verše o prírode, ročných

STRANGE SONGS
(Claire Vivianne
Sobottke)
foto archív festivalu

obdobiami a počasí japonskej dvornej dámy Sei Šónagon a pustovníka Kamo no Čómeia dopĺňajú citlivé obrazy voľnočasových aktivít, na aké v meste natrafíte len zriedka. Od zberu orechov cez opaľovanie po krátke výpovede o želaniach tvorcov. Režisérka Anna Klimešová nastolila pokojné tempo, kontroluje výtvarnú kompozíciu mizanscén a najmä dramaturgiu atmosféry i prácu s časom. Všetko má povahu nenúteného rituálu. Zalúbenci sa opaľujú, chlípú limonádu, hravo sa tešia z letnej hudby, no odrazu sa nakopia mračná a prichádza letná búrka. Živly vznikajú priamo na javisku, vietor dvíha uteráky a vďaka autenticite herectva a hudobnému podkresu atmosféra prechádza z hľadiska do javiska. *Zápisky z volných chvíľ* sú naivný a idealizovaný obrázok, napriek tomu vzbudzujú túžbu zabudnúť na povinnosti, zahodiť mobily a robiť všetky tie veci, na ktoré dnes nie je čas. Utekať do lesa a hľadať v ňom jeleňa.

Ale z Malej inventúry sa uteká ťažko. Vzorka programu dosvedčuje, že Praha síce nie je Berlín, ale ponúka širokú škálu podôb súčasného divadla. Nehovoriac o tom, že ďalšie dni festivalu sa predstavili aj kľúčové pražské zoskupenia ako Handa Gote research & development, Depresivní děti toužící po penězích a ďalšie, ktoré neustále reinštalujú svoju divadelnosť. Z nášho pohľadu je teda zrejme, že Praha máme stále čo závidieť. Ak nie vždy kvalitu produkcií, tak určite ponuku, diverzitu súborov a tvorcov či možnosti kultúrnych subjektov, ktoré dávajú priestor novému divadlu. Tých je v Bratislave stále málo – A4, Fuga, Štúdio 12... Aj preto sa Praha stále javí ako malá utópia, ktorú tento festival výstižne reprezentuje. ☘

Malá inventura

17. ročník festivalu nového divadla
20. – 28. február, Praha, Česká republika
www.malainvetura.cz